

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні групи забезпечення
спеціальності
від « 3 » 09 2021 року
Протокол № 1
Голова групи Чугай А.В.

«УЗГОДЖЕНО»
Декан природоохоронного факультету
Чугай А.В.

СИЛЛАБУС

навчальної дисципліни
«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ»
(назва навчальної дисципліни)

101 «Екологія»
(шифр та назва спеціальності)

Екологічна безпека
(назва освітньої програми)

магістр
(рівень вищої освіти)

денна
(форма навчання)

I II 6/180 іспит
(рік навчання) (семестр навчання) (кількість кредитів ЄКТС/годин) (форма контролю)

Екології та охорони навколишнього середовища
(кафедра)

Одеса, 2021 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета	отримання знань з основних екологічних законів стосовно екологічної політики та безпеки України; усвідомленість по основних джерелах антропогенного забруднення довкілля та шляхів його збереження; значення міжнародного співробітництва в галузі охорони природи, причин виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру та заходів щодо їх запобігання; формування екологічного світогляду у молоді; формування знань про класифікацію об'єктів екологічної небезпеки, ідентифікацію потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів підвищеної небезпеки, державний нагляд та контроль у сфері екологічної безпеки, локалізацію та ліквідацію аварійних ситуацій та аварій, економічний механізм регулювання та запобігання надзвичайних ситуацій, законодавчо-нормативну базу екологічної безпеки
Компетентність	K21 Знання основ міжнародного законодавства з екологічної безпеки. K22 Знання щодо правових аспектів забезпечення екологічної безпеки, здатність їх використовувати при організації діяльності в галузі екологічної безпеки.
Результат навчання	P211 Застосовувати знання з міжнародного законодавства в галузі екологічної безпеки для розробки національних правових актів. P221 Проводити контроль дотримання підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності вимог державних стандартів, норм, правил у сфері техногенно-екологічної безпеки під час проектування, будівництва, реконструкції, технічного переоснащення та експлуатації будівель, споруд та інших об'єктів.
Базові знання	1. основні задачі екологічної політики та екологічної безпеки України; 2. принципи проведення природоохоронної діяльності у різних країнах; 3. облік та звітність в екобезпеці 4. основні Закони та Постанови України з питань екологічної безпеки; 5. положення про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного походження; 6. поточні індивідуальні норми водокористування для підприємства; 7. методи захисту у сфері діяльності людей у випадку надзвичайних ситуацій
Базові вміння	1. застосувати отримані екологічні знання при виконанні еколого-економічних досліджень; 2. застосувати отримані екологічні знання при розробці заходів по оптимізації природокористування; 3. розумітися на еколого-економічній документації; 4. розумітися на планах локалізації та ліквідацію аварійних ситуацій та аварій
Базові навички	Проводити ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки.
Пов'язані силлабуси	-
Попередня дисципліна	
Наступна дисципліна	
Кількість годин	лекції: 45 год. семінарські заняття: 30 год. самостійна робота студентів: 105 год.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Лекційні модулі

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-Л1	Частина I		
	1. Державна екологічна політика		
	• Тема 1. Визначення терміну «екологічна політика». Сутність, принципи та інструменти екологічної політики	1,5	1,0
	• Тема 2. Особливості реалізації та розробки екологічної політики в розвинених країнах	1,5	1,0
	• Тема 3. Виконавчі та законодавчі функції органів управління природоохоронною діяльністю	1,5	1,0
	• Тема 4. Сучасний стан нормативно-законодавчої бази України в галузі природного середовища і використання природних ресурсів	1,5	1,0
	• Тема 5. Законодавче регулювання доступу громадськості до екологічної інформації та участі у процесах підготовки й прийняття екологічних рішень	1,5	1,0
	• Тема 6. Стратегічні плани дій в екологічній політиці до 2030 р.	2,0	1,0
	Модульна тестова контрольна робота №1		5
ЗМ-Л2	2 Нормативна база екологічної безпеки		
	• Тема 7. Предмет і задачі курсу. Основні поняття і визначення	1,5	1,0
	• Тема 8. Основні завдання, функції, права та обов'язки Департаменту екологічної безпеки	1,5	1,0
	• Тема 9. Поняття та види загроз національній безпеці України в екологічній сфері	1,5	1,0
	3 Аналіз функціонування систем екологічної безпеки		
	• Тема 10. Поняття системи екологічної безпеки	1,5	1,0
	• Тема 11. Національні інтереси України у сфері екологічної безпеки	1,5	1,0
	• Тема 12. Напрями забезпечення екологічної безпеки в екологічній сфері	1,5	1,0
	4 Облік та звітність в екологічній безпеці		
	• Тема 13. Закон України Про об'єкти підвищеної небезпеки	1,5	1,0
	• Тема 14. Порядок ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки	1,5	1,0
	• Тема 15. Порядок декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки. Порядок звіту об'єктів підвищеної небезпеки	1,5	1,0

	Модульна тестова контрольна робота №2		5
	Разом:	23	25
Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-Л3	Частина II		
	1. Регламентация діяльності в сфері екологічної безпеки		
	• Тема 1. Ідентифікація джерел екологічної небезпеки.	3,0	2,0
	• Тема 2. Державний нагляд у сфері екологічної безпеки.	3,0	2,0
	• Тема 3. Планування роботи запобігання надзвичайним ситуаціям.	3,0	2,0
• Тема 4. Локалізація та ліквідація аварійних ситуацій та аварій природного та техногенного характеру.	3,5	2,0	
	Модульна тестова контрольна робота №3		5
ЗМ-Л4	2 Державні санкції в області екологічної безпеки		
	• Тема 5. Діяльність держорганів з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.	2,0	1,0
	• Тема 6. Юридична відповідальність за правопорушення в галузі екологічної безпеки.	2,5	2,0
	• Тема 7. Механізм забезпечення екологічної безпеки в Україні.	2,5	2,0
	• 8. Екологічне страхування.	2,5	2,0
	Модульна тестова контрольна робота №4		5
	Разом:	22	25
	Іспит		20
	Разом:	45	70

Консультації: Романчук М.Є., Нагаєва С.П. по 1 годині 2 рази на тиждень згідно з графіком консультацій, затвердженого на засіданні кафедри.

2.2. Практичні модулі

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-ПІ	Частина I		
	• Тема 1. Принципи формування та інструменти екологічної політики.	2	1
		2	1

	<ul style="list-style-type: none"> • Тема 2. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року • Тема 3. Поняття та основні принципи екологічної безпеки • Тема 4. Аналіз функціонування систем екологічної безпеки • Тема 5. Облік та звітність в екологічній безпеці • Доповіді 	2 2 2	1 2 2 10
		10	17
ЗМ-П2	<p style="text-align: center;">Частина II</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тема 1. "Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів". Проведення ідентифікації об'єкту екологічної небезпеки. • Тема 2. Державний нагляд у сфері екологічної безпеки. Єдина державна система запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру. • Тема 3. Локалізація та ліквідація аварійних ситуацій і аварій. • Тема 4. Діяльність державних органів з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. • Тема 5. Юридична відповідальність за правопорушення в галузі екологічної безпеки. Механізм забезпечення екологічної безпеки в Україні. Екологічне страхування <p>Доповіді</p>	4 4 4 4 4	2 1 2 1 1 1 10
		20	18
	Разом:	30	35

Консультації: Романчук М.Є., Нагаєва С.П. по 1 годині 2 рази на тиждень згідно з графіком консультацій, затвердженого на засіданні кафедри.

2.3. Самостійна робота студента та контрольні заходи

Код модуля	Завдання на СРС та контрольні заходи	Кількість годин	Строк проведення
ЗМ-Л1	Вивчення тем 1-6 ЗМ-Л1.	6	1 – 3 тиждень
	Захист модульної тестової контрольної роботи (обов'язковий)	5	3 тиждень
ЗМ-Л2	Вивчення тем 7-15 ЗМ-Л2.	9	4 – 7 тиждень
	Захист модульної тестової контрольної роботи (обов'язковий)	5	7 тиждень
ЗМ-Л3	Вивчення тем 1-4 ЗМ-Л3.	8	8-11 тиждень
	Захист модульної тестової контрольної роботи (обов'язковий)	5	11 тиждень

ЗМ-Л4	Вивчення тем 5-8 ЗМ-Л4. Захист модульної тестової контрольної роботи (обов'язковий)	7 5	12 – 15 тиждень 15 тиждень
ЗМ-П1	Підготовка до практичних(семінарських) занять частини1. Захист доповідей (обов'язковий).	7 10	1-7 тиждень
ЗМ-П2	Підготовка до практичних(семінарських) занять частини 2. Захист доповідей (обов'язковий).	8 10	8 – 15 тиждень
	Складання іспиту	20	
	Разом:	105	

2.3.1. Методика проведення та оцінювання контрольного заходу для ЗМ-Л1, ЗМ-Л2, ЗМ-Л3, ЗМ-Л4

Організація контролю знань студентів побудована за накопичувально-модульним принципом згідно вимог діючого в університеті Положення «Про проведення підсумкового контролю знань студентів».

Формами контролю засвоєння теоретичних знань є усне опитування під час лекційних занять (поточний контроль), модульні контрольні роботи за кожним змістовним модулем (чотири модулі в межах двох частин дисципліни) (внутрішньо семестровий контроль), складання іспиту (підсумкова атестація).

Варіанти модульної контрольної роботи містять 10 запитань у тестовому вигляді. Кожна вірна відповідь оцінюється у 1,5 бали (ЗМ-Л1, ЗМ-Л2, ЗМ-Л3, ЗМ-Л4). Максимальна кількість балів за виконаний варіант кожної модульної контрольної роботи становить **15 балів**. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати з 4-х лекційних модулів I та II частин навчальної дисципліни «Забезпечення екологічної безпеки», складає **60 балів**.

2.3.2. Методика проведення та оцінювання контрольного заходу для ЗМ-П1, ЗМ-П2.

Формою контролю практичних модулів ЗМ-П1, ЗМ-П2 є усне опитування під час проведення практичних (семінарських) занять, підготовка доповідей.

Обов'язковим для студента є підготовка та захист доповідей.

Теми доповідей I частини дисципліни «Забезпечення екологічної безпеки» (ЗМ-П1):

1. Особливості реалізації та розробки екологічної політики в розвинених країнах.
2. Національні інтереси України у сфері екологічної безпеки.
3. Основні положення Закону України "Про основи національної безпеки України".
4. Основні напрями забезпечення національної безпеки в екологічній сфері.
5. Порядок декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки.
6. Порядок звіту об'єктів підвищеної небезпеки.
7. Контролю за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням.
8. Стратегічні плани дій в екологічній політиці до 2030 р..

9. Сучасний стан нормативно-законодавчої бази України в галузі природного середовища і використання природних ресурсів .

10. Законодавче регулювання доступу громадськості до екологічної інформації та участі у процесах підготовки й прийняття екологічних рішень .

Література [1с.29-49, с.39-43].

Студент за бажанням обирає по дві доповіді, кожна з них оцінюється у 5 балів. Доповіді оформлюється на листах А4. Поля по 20 мм. Шрифт 14. Отступ 1,5 інтервал. Об'єм 4-5 сторінок

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за доповіді складає **10 бали**.

Максимальна кількість балів яку студент може отримати за усне опитування складає **10 балів**.

Максимальна кількість балів за практичну частину ЗМ-П1 складає **20 балів**.

Теми доповідей II частини дисципліни «Забезпечення екологічної безпеки» (ЗМ-П2):

1. Види діяльності та об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку.
2. Екстремальне забруднення навколишнього природного середовища.
3. Ідентифікація об'єктів екологічної небезпеки.
4. Режими діяльності єдиної державної системи.
5. Аварійні ситуації та аварії на об'єктах екологічної небезпеки.
6. Типи надзвичайних ситуацій з хімічною обстановкою.
7. Основні етапи локалізації та знераження джерел хімічної небезпеки.
8. Механізм забезпечення екологічної безпеки.
9. Забезпечувальні заходи в екобезпеці.
10. Екологічне страхування.

Література [1 с.167-200]

Студент за бажанням обирає по дві доповіді, кожна з них оцінюється у 5 балів. Доповіді оформлюється на листах А4. Поля по 20 мм. Шрифт 14. Отступ 1,5 інтервал. Об'єм 4-5 сторінок. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за доповіді складає **10 бали**.

Максимальна кількість балів яку студент може отримати за усне опитування складає **10 балів**.

Максимальна кількість балів за практичну частину ЗМ-П2 складає **20 балів**.

Всього за практичні (семінарські) заняття студент може отримати **40 балів**.

Загальна максимальна кількість балів з дисципліни «Забезпечення екологічної безпеки», яку студент може отримати, складає **100 балів**. (теоретична частина -**60 балів**, практична частина – **40 балів**).

Студент допускається до іспиту, якщо він виконав всі види робіт, передбачені робочою навчальною програмою дисципліни «Забезпечення екологічної безпеки» і набрав за модульною системою не менше **20 балів** за практичну частину.

Студенти, які на перший день заліково-екзаменаційної сесії мають заборгованість з практичної частини дисципліни, не допускаються до підсумкового семестрового контролю до моменту ліквідації цієї заборгованості у встановленому в ОДЕКУ порядку. Ліквідація заборгованості з практичної частини курсу здійснюється за графіком, який складається викладачами дисципліни, затверджується її завідувачем та оприлюднюється для студентів в останній день семестру.

2.3.3. Методика складання іспиту.

Студент допускається до іспиту, якщо він виконав всі види робіт і набрав за

модульною системою суму балів не менше **20 балів (50%)** за практичну частину дисципліни «Забезпечення екологічної безпеки».

З дисципліни «Забезпечення екологічної безпеки» студент складає іспит.

Варіанти екзаменаційної роботи містять 20 запитань у тестовому вигляді. Кожна вірна відповідь оцінюється у 5 балів.

Максимальна кількість балів за іспит становить **100 балів**.

Загальна кількісна оцінка (загальний бал успішності) з дисципліни є усередненою між кількісною оцінкою поточних контролюючих заходів (%) і кількісною оцінкою семестрового іспиту (%) та визначається за шкалою ECTS:

Шкала переходу від оцінок за національною системою до системи ЄКТАС

За шкалою ECTS	За національною системою		Бал успішності
	для іспиту	для заліку	
A	5 (відмінно)	зараховано	90–100
B	4 (добре)	зараховано	82–89,9
C	4 (добре)	зараховано	74–81,9
D	3 (задовільно)	зараховано	64–73,9
E	3 (задовільно)	зараховано	60–63,9
FX	2 (незадовільно)	не зараховано	35–59,9
F	2 (незадовільно)	не зараховано	1–34,9

Оцінки кількісні та якісні виставляються у інтегральних відомостях.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

3.1. Модуль ЗМ-Л1 «Державна екологічна політика»

3.1.1. Повчання

Тема 1. Визначення терміну «екологічна політика». Сутність, принципи та інструменти екологічної політики

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: визначення терміну «екологічна політика»; мати поняття про принципи та інструменти екологічної політики; головні цілі та завдання екополітики; рівні екологічної політики з урахуванням суб'єктно-територіального поділу; головні екологічні закони (н-пр., Б.Коммонера, Д.Чіраса), на базі яких проходить формування екологічної політики; основні принципи забезпечення екологічної безпеки

Література [1/с.10-21, 2/с.6-18].

Тема 2. Особливості реалізації та розробки екологічної політики в розвинених країнах

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: міжнародне екологічне законодавство; рамкові конвенції; керівні принципи формування сучасного міжнародного екологічного законодавства; міжнародне співробітництво; розподіл відповідальності між сторонами міжнародних договорів; рішення зустрічей сторін конвенцій або вищих керівних органів міжнародних організацій (їх класифікація)

Література [1, 2с.32-38, 45-54].

Тема 3. Виконавчі та законодавчі функції органів управління природоохоронною діяльністю

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: законодавчі функції управління в галузі охорони навколишнього середовища; виконавчі функції управління в галузі охорони навколишнього середовища; Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища"; права та обов'язки громадян; Верховна Рада України; органи місцевої влади; Кабінет Міністрів України, виконавчі та розпорядчі органи місцевої влади
Література [1с.29-49, с.39-43].

Тема 4. Сучасний стан нормативно-законодавчої бази України в галузі природного середовища і використання природних ресурсів

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: розуміння терміну «екологічне законодавство»; Закон України про природно-заповідний фонд України (16 червня 1992 р.); Закон України про охорону атмосферного повітря; Закон України про тваринний світ; Закон України про екологічну експертизу; Закон України про відходи; Земельний кодекс України; Лісовий кодекс України; Кодекс України про надра; Водний кодекс України.

Література [1с.49-51, 2с.39-45].

Тема 5. Законодавче регулювання доступу громадськості до екологічної інформації та участі у процесах підготовки й прийняття екологічних рішень

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: визначення терміну «неурядові екологічні організації (НУО)»; Декларація Ріо-де-Жанейро 1992р.; конференції міністрів «Довкілля для Європи»; головні суспільні функції НУО; екологічні НУО України; міжнародні екологічні НУО (WWF, «Greenpeace»).

Література [1с.51-67, 2с.54-61].

Тема 6. Стратегічні плани дій в екологічній політиці до 2030 р.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: Існуючі проблеми та сучасний стан довкілля в Україні (в області атмосферного повітря, зміни клімату, охорони природних вод, земель та ґрунтів, лісів, надр; біологічна безпека, управління відходами, біологічне та ландшафтне різноманіття; регіональна екологічна політика); Мета, засади, принципи та інструменти державної екологічної політики; стратегічні цілі та завдання; етапи реалізації національної екологічної політики; моніторинг виконання та показники ефективності; очікувані результати виконання стратегії;

Література [1с.67-70, 3, 4].

3.1.2. Питання для самоперевірки

1. Дати визначення екологічної політики.
2. Сформулювати цілі екологічної політики.
3. Що розуміють під екологічним законодавством?
4. Перелічити фундаментальні принципи, які обов'язково відображаються у міжнародних екологічних договорах.
5. Охарактеризуйте рівні екологічної політики.

6. Охарактеризуйте методи управління у сфері реалізації екологічної політики.
7. Дайте класифікацію економічних інструментів екологічної політики.
8. Опишіть етапи реалізації національної екологічної політики.
9. Яка основа та мета проведення моніторингу реалізації Стратегії?
10. Які очікувані результати реалізації Стратегії?

Питання для самоперевірки базових результатів знань

1. Назвіть головні екологічні закони, які важливо знати для формування екологічної політики
2. Перелічіть засоби, які використовуються для реалізації екологічної політики.
3. Охарактеризуйте принципи формування екологічної політики.
4. Які першопричини екологічних проблем України?
5. Охарактеризувати проблеми виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру на території України.
6. Що є метою та основними принципами національної екологічної політики?
7. Які інструменти реалізації національної екологічної політики?

3.2. Модуль ЗМ-Л2 «Нормативна база екологічної безпеки. Аналіз функціонування систем екологічної безпеки. Облік та звітність в екологічній безпеці»

3.2.1. Повчання

Тема 1. Предмет і задачі курсу. Основні поняття і визначення

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: визначення понять «екологічна безпека», «природне середовище», «техносфера», «загроза», «аварія», «катастрофа», «стихийне лихо», «ризик», «збиток», «моніторинг навколишнього середовища», «здоров'я людини», «якість життя», об'єкти та суб'єкти екобезпеки, та ін.

Література [1/с.71-75].

Тема 2. Основні завдання, функції, права та обов'язки Департаменту екологічної безпеки

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: визначення поняття «Департамент екологічної безпеки та дозвільної системи», права і обов'язки Департаменту, основні завдання, основні функції, організація роботи Департаменту

Література [1/с.76-81].

Тема 3. Поняття та види загроз національній безпеці України в екологічній сфері

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: що належить до загроз національним інтересам і національній безпеці в екологічній сфері; зовнішні та внутрішні види загроз; головні причини виникнення загроз природного та антропогенного характеру; теорія «золотого мільярду», нетрадиційні види загроз (*загрози космічного походження, нові "екологічні" захворювання, геопатогенні зони*).

Література [1/с.89-104].

Тема 4. Поняття системи екологічної безпеки

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: головна мета системи екологічної безпеки України; структура системи управління національною безпекою; повноваження державної системи забезпечення екологічної безпеки

Література [1/с.105, 107-110].

Тема 5. Національні інтереси України у сфері екологічної безпеки

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: визначення поняття «національні інтереси у сфері екологічної безпеки», національні інтереси України в екологічній сфері (інтереси людини, інтереси суспільства, інтереси держави)

Література [1/с.106-].

Тема 6. Напрями забезпечення екологічної безпеки в екологічній сфері

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: характерні особливості екологічної безпеки ХХІст.; ядерна зброя - єдиний ефективний засіб стримування загрози військового нападу; визначення понять «інформаційна зброя», «економічна зброя», «екологічна зброя»; «Екологічна війна» (літосферна зброя, гідросферна зброя, біосферна зброя, космічна зброя, атмосферна зброя, технології по зміні генетичного коду людини за допомогою трансгенної інженерії

Література [1/с.115-119].

Тема 7. Закон України "Про основи національної безпеки України" «Про об'єкти підвищеної небезпеки»

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: визначення понять «національна безпека»; «національні інтереси»; «загрози національній безпеці»; «воєнна організація держави»; перелік об'єктів національної безпеки (стаття 3); принципи забезпечення національної безпеки (стаття 5); пріоритети національних інтересів (стаття 6); загрози національним інтересам і національній безпеці у найбільш важливих сферах (стаття 7); основні напрями державної політики з питань національної безпеки життєдіяльності (стаття 8); повноваження суб'єктів забезпечення національної безпеки (стаття 9); перелік основних функцій суб'єктів забезпечення національної безпеки (стаття 10); контроль за реалізацією заходів у сфері національної безпеки (стаття 11)

Література [1/с.110-115; 120-130].

Тема 8. Порядок ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: порядок ідентифікації, форма та зміст оповіщення про її результати; складання Паспортів Потенційно небезпечних об'єктів; форма паспорта потенційно небезпечного об'єкта; Свідоцтво про реєстрацію потенційно небезпечного об'єкта у Державному реєстрі; порядок формування інформаційної бази Державного реєстру ПНО

Література [1/с.136-144].

Тема 9. Порядок декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки. Порядок звіту об'єктів підвищеної небезпеки.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: що таке «Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів», порядок формування інформаційної бази Державного

реєстру ПНО, перелік документів щодо поводження з відходами, які повинні бути на підприємстві.

Література [1/с.144-151].

3.2.2. Питання для самоперевірки

1. Хто являється об'єктами екологічної безпеки?
  2. Хто являється суб'єктами екологічної безпеки?
- Які основні функції Департаменту екологічної безпеки?
- 3.Надайте визначення поняття «Державна система забезпечення екологічної безпеки»
  - 4.Яка головна мета системи екологічної безпеки України?
  - 5.Які основні положення Закону України "Про основи національної безпеки України"?
  - 6.Надайте визначення основних понять: небезпечна речовина, порогова маса небезпечних речовин, потенційно небезпечний об'єкт, аварія на об'єкті підвищеної небезпеки, ризик
  - 7.Який порядок будівництва і/або реконструкції об'єктів підвищеної небезпеки?
- Які основні завдання екологічного бухгалтерського обліку?
- 8.Який порядок формування інформаційної бази Державного реєстру ПНО?
  - 9.Надайте перелік документів з охорони атмосферного повітря, які повинні бути на підприємстві
  - 10.Надайте перелік документів з охорони водних ресурсів, які повинні бути на підприємстві

Питання для самоперевірки базових результатів знань

- 1.Надайте визначення понять «екологічна безпека»
- 2.Які основні завдання Департаменту екологічної безпеки?
- 3.Які основні види загроз національній безпеці в екологічній сфері?
- 4.Назвіть основні види та причини виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру.
- 5.Яка структура системи управління національною безпекою?
- 6.Що таке «Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів»?
- 7.Надайте перелік документів щодо поводження з відходами, які повинні бути на підприємстві

3.3. Модуль ЗМ-ЛЗ «Регламентация діяльності в сфері екологічної безпеки»

3.3.1. Повчання

Тема 1. Ідентифікація джерел екологічної небезпеки.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: на класифікацію об'єктів екологічної небезпеки, рівні екстремального забруднення навколишнього середовища, характеристику небезпечних речовин, порядок проведення ідентифікації джерел екологічної небезпеки.

Література [1.с166-178, 7с. 1-50].

Тема 2. Державний нагляд у сфері екологічної безпеки.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: Положення про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, основні завдання та структуру єдиної державної системи, режими діяльності.

Література [1 с.178-185].

Тема 3. Планування роботи із запобігання надзвичайним ситуаціям.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: організаційно-методичне керівництво плануванням дій єдиної державної системи, завдання координаційного центру.

Література [1 с.185-187].

Тема 4. Локалізація та ліквідація аварійних ситуацій і аварій

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: вимоги до складання оперативної частини ПЛАС для аварій на рівнях "А" і "Б", локалізацію та ліквідацію наслідків нафтових аварій, ліквідація забруднень води нафтою і нафтопродуктами, локалізацію та ліквідацію аварійних викидів на хімічно небезпечних об'єктах.

Література [1 с.187-201].

3.3.2 Питання для самоперевірки

1. Дати визначення потенційно небезпечного об'єкту.
2. Дати визначення об'єкта підвищеної небезпеки.
3. Який порядок проведення ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів?
4. Як визначається порогова маса небезпечної речовини?
5. Які уповноважені органи проводять ідентифікацію?
6. Коли проводиться позачергова ідентифікація?
7. Які координуючі органи єдиної державної системи?
8. Які завдання координаційного центру?
9. Що таке аварійна ситуація та аварія?
10. Які існують плани локалізації та ліквідації аварій в залежності від масштабів їх впливу?
11. Як складається аналітична частина ПЛАС?
12. Як складається оперативна частина ПЛАС?
13. Як визначається глибина зони зараження СДОР?
14. Які заходи щодо зменшення наслідків аварій?
15. Які основні завдання плану реагування на надзвичайну ситуацію?

Питання для самоперевірки базових результатів знань

- 1..Що таке ідентифікація?
- 2..Як проводиться ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки?

3. Дати характеристику небезпечних речовин.
4. Які існують режими функціонування єдиної державної системи?
5. Які завдання єдиної державної системи?
6. Як визначаються масштаби і наслідки можливої надзвичайної ситуації?
7. Що таке єдина державна система запобігання і реагування на надзвичайні ситуації?
8. Яка мета плану локалізації і ліквідації аварійних ситуацій і аварій?
9. Які існують категорії аварій на об'єктах підвищеної небезпеки?
10. Які особливості ліквідації аварійних розливів нафтопродуктів?
11. Як проводиться локалізація та ліквідація аварійних викидів на хімічно небезпечних об'єктах?

3.4. Модуль ЗМ-Л4 «Державні санкції в області екологічної безпеки»

3.4.1. Повчання

Тема 5. Діяльність держорганів з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: основні завдання постійної урядової комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій різного рівня, режими їх діяльності, положення про штаб з ліквідації надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру місцевого рівня.

Література [1 с.201-213].

Тема 6. Юридична відповідальність за правопорушення в галузі екологічної безпеки

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання види екологічних правопорушень у галузі забезпечення екологічної безпеки - дисциплінарної, адміністративної, кримінальної або цивільно-правової відповідальності.

Література [1 с.213-216].

Тема 7. Механізм забезпечення екологічної безпеки в Україні.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання комплекс взаємопов'язаних державно-правових засобів, спрямованих на досягнення екологічної безпеки шляхом, екологічну експертизу, заходи забезпечення екологічної безпеки, системи моніторингу небезпек.

Література [1 с.216-226].

Тема 8. Екологічне страхування.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання мету екологічного страхування, світовий досвід екологічного страхування та основні його види.

Література [1 с.226-233].

3.4.2 Питання для самоперевірки

1. Які державні органи контролюють техногенно-екологічну безпеку?
2. Які завдання регіональної та місцевої комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій?
3. Які завдання районної комісії з питань техногенно екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій?

4. За які правопорушення в сфері екологічної безпеки передбачається адміністративна відповідальність?
5. За які правопорушення в сфері екологічної безпеки передбачається кримінальна відповідальність?
6. За які правопорушення в сфері екологічної безпеки передбачається цивільно-правова відповідальність?
7. Охарактеризувати нормативно-регулятивні заходи.
8. Охарактеризувати розпорядчо-виконавчі заходи забезпечення екологічної безпеки.
9. Світовий досвід екологічного страхування.
10. Охарактеризуйте добровільну форму екологічного страхування.

Питання для самоперевірки базових результатів знань

1. Які завдання постійної урядової комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій?
2. Які основні завдання штабу з ліквідації НС місцевого рівня?
3. Які існують види юридичної відповідальності за порушення вимог екологічної безпеки?
4. У чому полягає механізм забезпечення екологічної безпеки?
5. 2. Які заходи забезпечення екологічної безпеки?
6. У чому полягає екологічне страхування?
7. Коли проводиться обов'язкове екологічне страхування?

4. ПИТАННЯ ДО ЗАХОДІВ ПОТОЧНОГО, ПІДСУМКОВОГО ТА СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

4.1. Тестові завдання до модульної контрольної роботи модуля ЗМ-Л1

1. *Базельська конвенція присвячена:*
Література [1 с.18-19].
- 2 *Конференція Міністрів „Довкілля для Європи” відбулася у:*
Література [1 с.15-16].
3. *Чотири закони екології, а саме: все пов'язано з усім, все мусить кудись діватися, природа знає краще та ніщо не дається дарма (за все треба платити) належать:*
Література [1 с.8-9].
4. *Спонукальними заходами, що використовуються для реалізації екологічної політики є:*
Література [1 с.68-67].
6. *Екологічна політика має два виміри:*
Література [1 с.28-29].
7. *Один з головних принципів міжнародного екологічного законодавства – забруднення не визнають кордонів, перше був сформульований на:*
Література [1 с.35-36].

8. Локальний (об'єктовий) рівень охоплює екологічну політику:

Література [1 с.54-55].

9. Неурядова екологічна організація (НУО), що була створена в 1971 р. в Канаді і спрямована на збереження природи, зараз має представництва більш ніж у 20 країнах світу, у тому числі в Україні, це:

Література [1 с.41-42].

10. Через недосконалі технології видобування та переробки мінеральної сировини, незадовільне вирішення питань комплексного освоєння родовищ у надрах залишається і втрачається:

Література [1 с.67-68].

11. Більшість корисних копалин в Україні видобувають в межах головних гірничопромислових регіонах: (за Законом України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року):

Література [1 с.69].

12. Питне водопостачання в Україні майже:

Література [1 с.101-102].

13. Стокгольмська конвенція присвячена:

Література [1 с.88-89].

14. Основними методами управління у сфері реалізації екологічної політики можуть бути:

Література [1 с.33-34].

15. Субнаціональний рівень екологічної політики охоплює інтереси:

Література [1 с.47-48].

16. До основних важелів екологічної політики належать:

Література [1 с.50-52].

17. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, це:

Література [1 с.118-119].

18. Найчисленніша приватна природоохоронна фундація, яка була створена у 1962 році (що має близько 5 млн працівників та добровольців, які працюють в понад 120 країнах світу), це:

Література [1 с.128-129].

19. Підприємства з видобування та переробки уранових руд знаходяться у наступних областях (за Законом України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року):

Література [1 с.98-99].

20. *Головними договірними сторонами Конвенції про захист Чорного моря від забруднення (ратифікована Україною 04.02.1994р.) були наступні країни:*

Література [1 с.58].

21. *Стійкість організму визначається найслабшою ланкою в ланцюзі його екологічних потреб. Якщо кількість і якість екологічних чинників близькі до необхідного організму мінімуму, він виживе, якщо менше за цей мінімум організм гине, екосистема руйнується – це суть закону:*

Література [1 с.143].

22. *Ліси в Україні займають (за Законом України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.):*

Література [1 с.108-].

23. *Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» був прийнятий:*

Література [1 с.25].

24. *У ході виконання конвенцій між їх сторонами або між сторонами та виконавчими органами можуть виникати суперечки, які на крайній випадок вирішуються:*

Література [1 с.135].

25. *Бухарестська Конвенція (Дата набуття чинності для України: 14.04 1994 року) присвячена:*

Література [1 с.165].

4.2. Тестові завдання до модульної контрольної роботи модуля ЗМ-Л2

1. *Суб'єктами забезпечення екологічної безпеки (ст. 4 Закону України «Про основи національної безпеки України») є:*

Література [1 с.15].

2. *Діяльність працівників підприємств, установ, організацій, які виконують роботи, пов'язані з джерелом підвищеної небезпеки, та завідомо йдуть на екологічний ризик, ставлять себе в залежність від негативного екологічного впливу, характеризується поняттям:*

Література [1 с.35].

3. *Залежно від причин порушення екологічної безпеки розрізняють таку, що виникла:*

Література [1 с.63].

4. *Державний реєстр об'єктів підвищеної небезпеки військового призначення веде:*

Література [1 с.105].

5. *Об'єкт господарської діяльності, який містить у своєму складі кілька джерел небезпеки, розташованих за однією адресою, реєструється :*

Література [1 с.144].

6. Нормативи порогової маси небезпечних речовин встановлюються:

Література [1 с.147-148].

7. Суб'єкти господарської діяльності, незалежно від відомчої належності та форми власності, в 30 -денний термін після оповіщення про внесення їх об'єкта до переліку ПНО зобов'язані:

Література [1 с.88].

8. Декларація безпеки повинна включати:

Література [1 с.107-108].

9. Кількісна міра загрози, що включає такі кількісні показники як: величину збитку від небезпечного чинника; імовірність (частоту) появи даного небезпечного чинника називається:

Література [1 с.125].

10. Збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація і видалення відходів, включаючи контроль за цими операціями та нагляд за місцями утилізації /видалення, називається:

Література [1 с.57-58].

11. Можливість несприятливого впливу на довкілля техногенних і природних факторів, в результаті чого порушується пристосування живих систем до звичних умов існування, відноситься до:

Література [1 с.118].

12. До надзвичайних ситуацій техногенного характеру належать:

Література [1 с.120].

13. Об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру, називається:

Література [1 с.134].

14. Цілеспрямований техногенний вплив невійськовими засобами на певні ділянки біосфери і космічний простір, який безальтернативно призводить до природних катаклізмів (землетруси, повені, цунамі, засухи, смерчі, торнадо тощо), погодним і кліматичним змінам, озонним діркам і руйнування екосистем, порушенню фізичного та психічного стану здоров'я населення, називається:

Література [1 с.100].

15. Процедура підготовки і надання формалізованого документу, форма якого повинна відповідати виду господарської діяльності окремого об'єкта, називається:

Література [1 с.85].

16. План локалізації та ліквідації аварій переглядається кожні:

Література [1 с.90].

17. Хімічна, токсична, вибухова, окислювальна, горюча речовина, біологічні агенти та речовини біологічного походження, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей та довкілля, сукупність властивостей речовин і/або особливостей їх стану, внаслідок яких за певних обставин може створитися загроза життю і здоров'ю людей, довкіллю, матеріальним та культурним цінностям, називається:

Література [1 с.65].

18. Для об'єктів підвищеної небезпеки, що будуються (реконструюються, ліквіднуються), декларація безпеки:

Література [1 с.95].

19. До надзвичайних ситуацій природного характеру належать:

Література [1 с.143].

20. Засіб ведення екологічної війни, який ґрунтується на використанні енергії літосфери (земної кори): штучне стимулювання землетрусів, виверження вулканів, переміщення геологічних утворень через проведення ядерних вибухів (наземних або підземних), які у свою чергу можуть стати джерелом виникнення інших катастроф: цілеспрямованих приливних хвиль, затоплень, селів тощо, називається:

Література [1 с.158].

4.3. Тестові завдання до модульної контрольної роботи модуля ЗМ-ЛЗ

1. Об'єкт, на якому можуть використовуватися або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об'єкти, що за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії є

Література [1 с.168].

2. Нормативно встановлена маса окремої небезпечної речовини або категорії небезпечних речовин чи сумарна маса небезпечних речовин різних категорій називається

Література [1 с.180].

3. Порядок визначення об'єктів підвищеної небезпеки серед потенційно небезпечних об'єктів

Література [1 с.172].

4. Для встановлення рівня можливих НС необхідно визначити такі показники:

Література [1 с.165].

5. Для ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки до небезпечних речовин за їх властивостями відносяться такі категорії речовин:

Література [1 с.169].

6. Забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, цивільного захисту населення виконує

а) Література [1 с.190].

7. Масштаби і наслідки можливої надзвичайної ситуації визначаються на основі

Література [1 с.195].

8. Організаційно-методичне керівництво плануванням дій єдиної державної системи здійснює

Література [1 с.204]

9. Якщо аварія характеризується переходом за межі структурного підрозділу і розвитком її в межах підприємства розробляється план локалізації та ліквідації

Література [1 с.208].

10. Аналіз небезпек, можливих аварій та їхніх наслідків в плані локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій міститься в

Література [1 с.207].

11. Безпосередньо організацією і координацією аварійно-рятувальних робіт з ліквідації не займається

Література [1 с.187].

12. В результаті миттєвого переходу в атмосферу частини речовини з ємності при руйнуванні утворюється

Література [1 с.210].

13. В результаті розгерметизації ємностей з газоподібними (під тиском), перегрітими зрідженими аварійно-хімічними небезпечними речовинами виникають НС

Література [1 с.199].

14. Основний спосіб локалізації хмар аварійно-хімічних небезпечних речовин

Література [1 с.201].

15. На першому етапі ліквідації наслідків розливу нафтопродуктів проводиться

Література [1 с.212].

16. Під потенційно небезпечним для довкілля об'єктом розуміють

Література [1 с.170].

17. Небезпечна подія техногенного характеру, що виникла внаслідок змін під час експлуатації об'єкта підвищеної небезпеки і яка спричинила загибель людей чи створює загрозу здоров'ю людей та довкіллю на його території або за його межами

Література [1 с.173].

18. *Паспортизація потенційно небезпечного об'єкта проводиться раз*

19. *Якщо аварія характеризується розвитком аварії в межах одного виробництва, яке є структурним підрозділом підприємства розробляється план локалізації та ліквідації*
Література [1 с.208].

20. *План локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій належить переглядати через кожні*
Література [1 с.205].

21. *Порядок взаємодії та дій персоналу, спецпідрозділів і населення (при потребі) в умовах аварії плану локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій міститься в*
Література [1 с.203].

22. *В результаті випаровування розливої речовини з підстильної поверхні утворюється*
Література [1 с.207].

23. *При протоці на підстилаючу поверхню перегрітих легко токсичних рідин з температурою кипіння нижче температури навколишнього середовища утворюється НС*
Література [1 с.212].

24. *При спалюванні нафти можливе утворення*
Література [1 с.211].

25. *При знезараженні протоки аварійно-хімічних небезпечних речовин проводиться*
Література [1 с.200].

26. *На другому етапі ліквідації наслідків розливу нафтопродуктів проводиться*
Література [1 с.206].

27. *Ступінь імовірності певної негативної події, яка може відбутися в певний час або за певних обставин на території об'єкта підвищеної небезпеки і/або за його межами*
Література [1 с.185].

28. *Шкода, заподіяна населенню та довкіллю однієї держави внаслідок аварії, яка сталася на території іншої держави*
Література [1 с.190].

29. *Оцінку готовності до експлуатації об'єкта підвищеної небезпеки відповідно до вимог безпеки промислових об'єктів включає*
Література [1 с.184].

30. *Декларація безпеки переглядається суб'єктом господарської діяльності раз*
Література [1 с.193].

4.4. Тестові завдання до модульної контрольної роботи модуля ЗМ-Л4

1. За порушення порядку здійснення діяльності, спрямованої на штучні зміни стану атмосфери та атмосферних явищ настає відповідальність
Література [1 с.218].

2. Державна реєстрація паспортизації екологічно небезпечних підприємств і сертифікація екологічно небезпечної продукції відносяться до заходів
Література [1 с.220].

3. Припинення екологічно небезпечної діяльності за систематичне порушення нормативів екологічної безпеки відносяться до заходів
Література [1 с.221].

4. Комплекс взаємопов'язаних державно-правових засобів, спрямованих на досягнення екологічної безпеки називається
Література [1 с.219].

5. Формою колективного захисту економічних і соціальних інтересів виробників та населення становить
Література [1 с.222].

6. За порушення порядку порушення правил ядерної або радіаційної безпеки настає відповідальність
Література [1 с.217].

7. За порушення правил складування, зберігання, розміщення, транспортування утилізації, ліквідації та використання відходів настає відповідальність
Література [1 с.217].

8. Державна реєстрація паспортизації екологічно небезпечних підприємств і сертифікація екологічно небезпечної продукції відносяться до заходів
Література [1 с.216].

9. Страхування відповідальності підприємств, які є джерелом підвищеного екологічного ризику здійснюється в
Література [1 с.214].

10. Обов'язок юридичних та фізичних осіб відшкодування шкоди, заподіяної ними внаслідок порушення нормативів, вимог та норм екологічної безпеки передбачає відповідальність
Література [1 с.218].

11. За порушення порядку здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферу або впливу на неї фізичних та біологічних факторів настає відповідальність
Література [1 с.218].

12. Розробка стандартів у галузі екологічної безпеки, розробка обґрунтування нормативів екологічної безпеки відносяться до заходів
Література [1 с.215].

13. При істотному погіршенні виробничо-промислової, радіаційної, хімічної, біологічної (бактеріологічної), сейсмічної, гідрогеологічної і гідрометеорологічної обстановки єдина державна система функціонує у режимі
Література [1 с.203].

14. При нормальній виробничо-промисловій, радіаційній, хімічній, біологічній (бактеріологічній), сейсмічній, гідрогеологічній і гідрометеорологічній обстановці (за відсутності епідемії, епізоотії та епіфітотії) єдина державна система функціонує у режимі
Література [1 с.203].

15. При реальній загрозі виникнення надзвичайних ситуацій і реагуванні на них єдина державна система функціонує у режимі
Література [1 с.203].

16. За порушення правил складування, зберігання, розміщення, транспортування утилізації, ліквідації та використання відходів настає відповідальність
Література [1 с.212].

17. Забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, цивільного захисту населення виконує
Література [1 с.221].

18. За невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення настає відповідальність
Література [1 с.218].

19. Постійними органами управління з питань техногенно-екологічної безпеки, цивільної оборони та з надзвичайних ситуаційна загальнодержавному рівні є:
Література [1 с.213].

20. Моделювання і прогнозування змін стану навколишнього природного середовища відносяться до заходів
Література [1 с.219].

21. Страхування відповідальності підприємств, які не становлять джерело підвищеного екологічного ризику здійснюється в
Література [1 с.217].

22. Постійними органами управління з питань техногенно-екологічної безпеки, цивільної оборони та з надзвичайних ситуаційна на регіональному рівні є:
Література [1 с.200].

23. За невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки настає відповідальність
Література [1 с.212].

24. Розробка стандартів у галузі екологічної безпеки, обґрунтування нормативів екологічної безпеки відносяться до заходів

Література [1 с.215].

25. За порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель настає відповідальність

Література [1 с.213].

4.3. Питання до семінарських занять модуля ЗМ-П1 (Частина І)

Тема 1. Принципи формування та інструменти екологічної політики.

1. Дати визначення екологічної політики.
2. Сформулювати цілі екологічної політики.
3. Які принципи та інструменти екологічної політики?
4. Які засоби використовуються для реалізації екологічної політики?
5. Які особливості реалізації екологічної політики в розвинених країнах?
6. Охарактеризуйте рівні екологічної політики.
7. Охарактеризуйте основні засади планування екологічної політики.
8. Наведіть приклад застосування принципів та підходів формування екологічної політики у розвинутих країнах.

Література [5 с.7-10]]

Тема 2. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року

1. Щорозуміють під екологічним законодавством?
2. Охарактеризуйте методи управління у сфері реалізації екологічної політики.
3. Охарактеризувати систему органів влади, які забезпечують реалізацію екологічної політики в Україні.
4. Яким документом визначені керівні положення щодо забезпечення інформування громадськості про екологічний стан довкілля та її участі у процесі прийняття екологічних рішень?
5. Назвіть основні акції НУО «Greenpeace», які сприяли досягненню конкретних результатів.
6. Перелічити фундаментальні принципи, які обов'язково відображаються у міжнародних екологічних договорах.
7. Дайте класифікацію економічних інструментів екологічної політики.

Література [5 с.11-20]]

Тема 3. Поняття та основні принципи екологічної безпеки

1. Дати визначення екологічної безпеки.
2. Що є об'єктом і суб'єктом екологічної безпеки?
3. Які нормативно-правові акти регулювання відносин в сфері національної безпеки України?

Література [5 с.21-28]

Тема 4. Аналіз функціонування систем екологічної безпеки

1. Яка існує класифікація екологічної безпеки?
2. У чому полягає система екологічної безпеки?
3. Науківі підходи до вивчення складових національної безпеки?

4. Який загальний алгоритм наукового аналізу в сфері національної безпеки?
Література [5 с.29-35]

Тема 5. Облік та звітність в екологічній безпеці

1. Що таке націобезпекознавчий метод?
2. Які основні завдання екологічного бухгалтерського обліку?
3. Який порядок формування інформаційної бази Державного реєстру ПНО?
4. Надайте перелік документів щодо поводження з відходами, які повинні бути на підприємстві
5. Надайте перелік документів з охорони атмосферного повітря, які повинні бути на підприємстві
6. Надайте перелік документів з охорони водних ресурсів, які повинні бути на підприємстві

Література [5. с.36-43]

Питання до семінарських занять модуля ЗМ-П2 (Частина II)

Тема 1. "Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів".
Проведення ідентифікації об'єкту екологічної безпеки.

1. Дати визначення потенційно небезпечного об'єкту.
  2. Дати визначення об'єкта підвищеної небезпеки.
  3. Що таке ідентифікація?
  4. Який порядок проведення ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів?
  5. Як проводиться ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки?
  6. Дати характеристику небезпечних речовин.
  7. Як визначається порогова маса небезпечної речовини?
  8. Які уповноважені органи проводять ідентифікацію?
  9. Коли проводиться позачергова ідентифікація?
- Література [5 с.44-54]

Тема 2. Державний нагляд у сфері екологічної безпеки. Єдина державна система запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру

1. Що таке єдина державна система запобігання і реагування на надзвичайні ситуації?
  2. Які завдання єдиної державної системи?
  3. Які існують режими функціонування єдиної державної системи?
  4. Які координуючі органи єдиної державної системи?
  5. Як фінансується діяльність єдиної державної системи?
- Література [5 с.55-62]

Тема 3. Локалізація та ліквідація аварійних ситуацій і аварій.

1. Що таке аварійна ситуація та аварія ?
2. Яка мета плану локалізації і ліквідації аварійних ситуацій і аварій?
3. Які існують категорії аварій на об'єктах підвищеної небезпеки?
4. Які існують плани локалізації та ліквідації аварій в залежності від масштабів їх впливу?
5. Як складається аналітична частина ПЛАС?

6. Як складається оперативна частина ПЛАС?
  7. Які особливості ліквідації аварійних розливів нафтопродуктів?
  8. Як проводиться локалізація та ліквідація аварійних викидів на хімічно небезпечних об'єктах?
  9. Як визначається глибина зони зараження СДОР?
  10. Який порядок надання дозволу на експлуатацію об'єктів підвищеної безпеки?
  11. Які заходи щодо зменшення наслідків аварій?
- Література [5 с.62-75]

Тема 4. Діяльність державних органів з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.

1. Як державні органи контролюють техногенно-екологічну безпеку?
  2. Які завдання постійної урядової комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій?
  3. Які завдання регіональної та місцевої комісій з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій?
  4. Які завдання районної комісії з питань техногенно екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій?
  5. Які основні завдання штабу з ліквідації НС місцевого рівня?
- Література [5 с.75-86]

Тема 5. Юридична відповідальність за правопорушення в галузі екологічної безпеки. Механізм забезпечення екологічної безпеки в Україні. Екологічне страхування.

1. Які існують види юридичної відповідальності за порушення вимог екологічної безпеки?
  2. За які правопорушення в сфері екологічної безпеки передбачається адміністративна відповідальність?
  3. За які правопорушення в сфері екологічної безпеки передбачається кримінальна відповідальність?
  4. За які правопорушення в сфері екологічної безпеки передбачається цивільно-правова відповідальність?
  5. У чому полягає механізм забезпечення екологічної безпеки?
  6. Які заходи забезпечення екологічної безпеки?
  7. Охарактеризувати нормативно-регулятивні заходи.
  8. Охарактеризувати розпорядчо-виконавчі заходи забезпечення екологічної безпеки.
  9. Охарактеризувати забезпечувальні заходи забезпечення екологічної безпеки.
  10. Що включає система моніторингу небезпек?
  11. Що таке екологічне страхування, його мета?
  12. Які існують види екологічного страхування?
- Література [5 с.86-100]

4.3. Тестові завдання до іспиту.

1. Базельська конвенція присвячена:
Література [1 с.18-19].

2 Конференція Міністрів „Довкілля для Європи” відбулася у:
Література [1 с.15-16].

3. Чотири закони екології, а саме: все пов'язано з усім, все мусить кудись діватися, природа знає краще та ніщо не дається дарма (за все треба платити) належать:
Література [1 с.8-9].

4. Спонукальними заходами, що використовуються для реалізації екологічної політики є:
Література [1 с.68-67].

5. Екологічна політика має два виміри:
Література [1 с.28-29].

6. Один з головних принципів міжнародного екологічного законодавства – забруднення не визнають кордонів, перше був сформульований на:
Література [1 с.35-36].

7. Локальний (об'єктовий) рівень охоплює екологічну політику:
Література [1 с.54-55].

8. Неурядова екологічна організація (НУО), що була створена в 1971 р. в Канаді і спрямована на збереження природи, зараз має представництва більш ніж у 20 країнах світу, у тому числі в Україні, це:
Література [1 с.41-42].

9. Через недосконалі технології видобування та переробки мінеральної сировини, незадовільне вирішення питань комплексного освоєння родовищ у надрах залишається і втрачається:
Література [1 с.67-68].

10. Більшість корисних копалин в Україні видобувають в межах головних гірничопромислових регіонах:(за Законом України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року):
Література [1 с.7].

11. Питне водопостачання в Україні майже:
Література [1 с.101-102].

12. Стокгольмська конвенція присвячена:
Література [1 с.88-89].

13. Основними методами управління у сфері реалізації екологічної політики можуть бути:
Література [1 с.33-34].

14. Субнаціональний рівень екологічної політики охоплює інтереси:
Література [1 с.47-48].

15. До основних важелів екологічної політики належать:

Література [1 с.50-52].

16. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, це:

Література [1 с.118-119].

17. Найчисленніша приватна природоохоронна фундація, яка була створена у 1962 році (що має близько 5 млн працівників та добровольців, які працюють в понад 120 країнах світу)., це:

Література [1 с.128-129].

18. Підприємства з видобування та переробки уранових руд знаходяться у наступних областях (за Законом України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року):

Література [1 с.98-99].

19. Головними договірними сторонами Конвенції про захист Чорного моря від забруднення (ратифікована Україною 04.02.1994р.) були наступні країни:

Література [1 с.58-59].

20. Стійкість організму визначається найслабшою ланкою в ланцюзі його екологічних потреб. Якщо кількість і якість екологічних чинників близькі до необхідного організму мінімуму, він виживе, якщо менше за цей мінімум організм гине, екосистема руйнується – це суть закону:

Література [1 с.143-144].

21. Ліси в Україні займають (за Законом України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.):

Література [1 с.108-].

22. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» був прийнятий:

Література [1 с.25].

23. У ході виконання конвенцій між їх сторонами або між сторонами та виконавчими органами можуть виникати суперечки, які на крайній випадок вирішуються:

Література [1 с.135].

24. Бухарестська Конвенція (Дата набуття чинності для України: 14.04 1994 року) присвячена:

Література [1 с.165].

25. Управління у сфері реалізації екологічної політики відбувається у вигляді:

Література [1 с.33].

26. Суб'єктами забезпечення екологічної безпеки (ст. 4 Закону України «Про основи національної безпеки України») є:

Література [1 с.15].

27. Діяльність працівників підприємств, установ, організацій, які виконують роботи, пов'язані з джерелом підвищеної небезпеки, та завідомо йдуть на екологічний ризик, ставлять себе в залежність від негативного екологічного впливу, характеризується поняттям:

Література [1 с.35].

28. Залежно від причин порушення екологічної безпеки розрізняють таку, що виникла:

Література [1 с.63].

29. Державний реєстр об'єктів підвищеної небезпеки військового призначення веде:

Література [1 с.105].

30. Об'єкт господарської діяльності, який містить у своєму складі кілька джерел небезпеки, розташованих за однією адресою, реєструється :

Література [1 с.144].

31. Нормативні порогові маси небезпечних речовин встановлюються:

Література [1 с.147-148].

32. Суб'єкти господарської діяльності, незалежно від відомчої належності та форми власності, в 30 -денний термін після оповіщення про внесення їх об'єкта до переліку ПНО зобов'язані:

Література [1 с.88].

33. Декларація безпеки повинна включати:

Література [1 с.107-108].

34. Кількісна міра загрози, що включає такі кількісні показники як: величину збитку від небезпечного чинника; імовірність (частоту) появи даного небезпечного чинника називається:

Література [1 с.125].

35. Збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація і видалення відходів, включаючи контроль за цими операціями та нагляд за місцями утилізації /видалення, називається:

Література [1 с.57-58].

36. Можливість несприятливого впливу на довкілля техногенних і природних факторів, в результаті чого порушується пристосування живих систем до звичних умов існування, відноситься до:

Література [1 с.118].

37. До надзвичайних ситуацій техногенного характеру належать:

Література [1 с.120].

38. Об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси,

а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру, називається:
Література [1 с.134].

39. Цілеспрямований техногенний вплив невійськовими засобами на певні ділянки біосфери і космічний простір, який безальтернативно призводить до природних катаклізмів (землетруси, повені, цунамі, засухи, смерчі, торнадо тощо), погодним і кліматичним змінам, озонним діркам і руйнування екосистем, порушенню фізичного та психічного стану здоров'я населення, називається:
Література [1 с.100].

40. Процедура підготовки і надання формалізованого документу, форма якого повинна відповідати виду господарської діяльності окремого об'єкта, називається:
Література [1 с.85].

41. План локалізації та ліквідації аварій переглядається кожні:
Література [1 с.90].

42. Хімічна, токсична, вибухова, окислювальна, горюча речовина, біологічні агенти та речовини біологічного походження, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей та довкілля, сукупність властивостей речовин і/або особливостей їх стану, внаслідок яких за певних обставин може створитися загроза життю і здоров'ю людей, довкіллю, матеріальним та культурним цінностям, називається:
Література [1 с.65].

43. Для об'єктів підвищеної небезпеки, що будуються (реконструюються, ліквідуються), декларація безпеки:

Література [1 с.95].

44. До надзвичайних ситуацій природного характеру належать:
Література [1 с.143].

45. Засіб ведення екологічної війни, який ґрунтується на використанні енергії літосфери (земної кора): штучне стимулювання землетрусів, виверження вулканів, переміщення геологічних утворень через проведення ядерних вибухів (наземних або підземних), які у свою чергу можуть стати джерелом виникнення інших катастроф: цілеспрямованих приливних хвиль, затоплень, селів тощо, називається:
Література [1 с.158].

46. Об'єкт, на якому можуть використовуватися або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об'єкти, що за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії є
Література [1 с.168].

47. Нормативно встановлена маса окремої небезпечної речовини або категорії небезпечних речовин чи сумарна маса небезпечних речовин різних категорій називається

Література [1 с.180].

48. *Порядок визначення об'єктів підвищеної небезпеки серед потенційно небезпечних об'єктів*

Література [1 с.172].

49. *Для встановленнярівняможливихНСнеобхідновизначититакіпоказники:*

Література [1 с.165].

50. *Для ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки до небезпечних речовин за їх властивостями відносяться такі категорії речовин:*

Література [1 с.169].

51. *Забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, цивільного захисту населення виконує*

Література [1 с.190].

52. *Масштаби і наслідки можливої надзвичайної ситуації визначаються на основі*

Література [1 с.195].

53. *Організаційно-методичне керівництво плануванням дій єдиної державної системи здійснює*

Література [1 с.204]

54. *Якщо аварія характеризується переходом за межі структурного підрозділу і розвитком її в межах підприємства розробляється план локалізації та ліквідації*

Література [1 с.208].

55. *Аналіз небезпек, можливих аварій та їхніх наслідків в плані локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій міститься в*

Література [1 с.207].

56. *Безпосередньо організацією і координацією аварійно-рятувальних робіт з ліквідації не займається*

Література [1 с.187].

57. *В результаті миттєвого переходу в атмосферу частини речовини з ємності при руйнуванні утворюється*

Література [1 с.210].

58. *В результаті розгерметизації ємностей з газоподібними (під тиском), перегрітими зрідженими аварійно-хімічними небезпечними речовинами виникають НС*

Література [1 с.199].

59. *Основний спосіб локалізації хмар аварійно-хімічних небезпечних речовин*

Література [1 с.201].

60. *На першому етапі ліквідації наслідків розливу нафтопродуктів проводиться*

Література [1 с.212].

61. Під потенційно небезпечним для довкілля об'єктом розуміють
Література [1 с.170].

62. Небезпечна подія техногенного характеру, що виникла внаслідок змін під час експлуатації об'єкта підвищеної небезпеки і яка спричинила загибель людей чи створює загрозу здоров'ю людей та довкіллю на його території або за його межами
Література [1 с.173].

63. Паспортизація потенційно небезпечного об'єкта проводиться раз

64. Якщо аварія характеризується розвитком аварії в межах одного виробництва, яке є структурним підрозділом підприємства розробляється план локалізації та ліквідації
Література [1 с.208].

65. План локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій належить переглядати через кожні
Література [1 с.205].

66. Порядок взаємодії та дій персоналу, спецпідрозділів і населення (при потребі) в умовах аварії плану локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій міститься в
Література [1 с.203].

67. В результаті випаровування розливої речовини з підстильної поверхні утворюється
Література [1 с.207].

68. При протоці на підстилаючу поверхню перегрітих легко токсичних рідин з температурою кипіння нижче температури навколишнього середовища утворюється НС
Література [1 с.212].

69. При спалюванні нафти можливе утворення
Література [1 с.211].

70. При знезараженні протоки аварійно-хімічних небезпечних речовин проводиться
Література [1 с.200].

71. На другому етапі ліквідації наслідків розливу нафтопродуктів проводиться
Література [1 с.206].

72. Ступінь імовірності певної негативної події, яка може відбутися в певний час або за певних обставин на території об'єкта підвищеної небезпеки і/або за його межами
Література [1 с.185].

73. Шкода, заподіяна населенню та довкіллю однієї держави внаслідок аварії, яка сталася на території іншої держави
Література [1 с.190].

74. *Оцінку готовності до експлуатації об'єкта підвищеної небезпеки відповідно до вимог безпеки промислових об'єктів включає*
Література [1 с.184].
75. *Декларація безпеки переглядається суб'єктом господарської діяльності раз*
Література [1 с.193].
76. *За порушення порядку здійснення діяльності, спрямованої на штучні зміни стану атмосфери та атмосферних явищ настає відповідальність*
Література [1 с.218].
77. *Державна реєстрація паспортизації екологічно небезпечних підприємств і сертифікація екологічно небезпечної продукції відносяться до заходів*
Література [1 с.220].
78. *Припинення екологічно небезпечної діяльності за систематичне порушення нормативів екологічної безпеки відносяться до заходів*
Література [1 с.221].
79. *Комплекс взаємопов'язаних державно-правових засобів, спрямованих на досягнення екологічної безпеки називається*
Література [1 с.219].
80. *Формою колективного захисту економічних і соціальних інтересів виробників та населення становить*
Література [1 с.222].
81. *За порушення порядку порушення правил ядерної або радіаційної безпеки настає відповідальність*
Література [1 с.217].
82. *За порушення правил складування, зберігання, розміщення, транспортування утилізації, ліквідації та використання відходів настає відповідальність*
Література [1 с.217].
83. *Державна реєстрація паспортизації екологічно небезпечних підприємств і сертифікація екологічно небезпечної продукції відносяться до заходів організаційних;*
Література [1 с.216].
84. *Страхування відповідальності підприємств, які є джерелом підвищеного екологічного ризику здійснюється в*
Література [1 с.214].
85. *Обов'язок юридичних та фізичних осіб відшкодування шкоди, заподіяної ними внаслідок порушення нормативів, вимог та норм екологічної безпеки передбачає відповідальність*
Література [1 с.218].

86. *За порушення порядку здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферу або впливу на неї фізичних та біологічних факторів настає відповідальність*
Література [1 с.218].

87. *Розробка стандартів у галузі екологічної безпеки, розробка обґрунтування нормативів екологічної безпеки відносяться до заходів*
Література [1 с.215].

88. *При істотному погіршенні виробничо-промислової, радіаційної, хімічної, біологічної (бактеріологічної), сейсмічної, гідрогеологічної і гідрометеорологічної обстановки єдина державна система функціонує у режимі*
Література [1 с.203].

89. *При нормальній виробничо-промисловій, радіаційній, хімічній, біологічній (бактеріологічній), сейсмічній, гідрогеологічній і гідрометеорологічній обстановці (за відсутності епідемії, епізоотії та епіфітотії) єдина державна система функціонує у режимі*
Література [1 с.203].

90. *При реальній загрозі виникнення надзвичайних ситуацій і реагуванні на них єдина державна система функціонує у режимі*
Література [1 с.203].

91. *За порушення правил складування, зберігання, розміщення, транспортування утилізації, ліквідації та використання відходів настає відповідальність*
Література [1 с.212].

92. *Забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, цивільного захисту населення виконує*
Література [1 с.221].

93. *За невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення настає відповідальність*
Література [1 с.218].

94. *Постійними органами управління з питань техногенно-екологічної безпеки, цивільної оборони та з надзвичайних ситуаційна загальнодержавному рівні є:*
Література [1 с.213].

95. *Моделювання і прогнозування змін стану навколишнього природного середовища відносяться до заходів*
Література [1 с.219].

96. *Страхування відповідальності підприємств, які не становлять джерело підвищеного екологічного ризику здійснюється в*
Література [1 с.217].

97. *Постійними органами управління з питань техногенно-екологічної безпеки, цивільної оборони та з надзвичайних ситуаційна на регіональному рівні є:*

Література [1 с.200].

98. *За невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки настає відповідальність*

Література [1 с.212].

99. *Розробка стандартів у галузі екологічної безпеки, обґрунтування нормативів екологічної безпеки відносяться до заходів*

Література [1 с.215].

100. *За порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель настає відповідальність*

Література [1 с.213].

5. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основна література:

1. Романчук М.Є., Нагаєва С.П. Забезпечення екологічної безпеки: Конспект лекцій. - Одеса: 2014. - 248 с. Режим доступу:

URL: http://eprints.library.odku.edu.ua/523/1/RomanchukME_ZabEkoBezp_KL_2015.pdf

2. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року.» від 28.02.2019 № 2697-VIII

3. "Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 березня 2006 р. за № 286/12160.

4. Положення про Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 N 1288 .

5. Збірник методичних вказівок до семінарських занять з дисципліни "Забезпечення екологічної безпеки". Спеціальність «Екологічна безпека», Шифр 8.04010603, Рівень підготовки - магістр, Романчук М.Є., Нагаєва С.П. – Одеса: ОДЕКУ, 2015. – 110 с.

URL: http://eprints.library.odku.edu.ua/5170/1/RpmanchukME_ZEB_PR_MV.pdf

Додаткова література:

6.Галушкіна Т.П., Крутякова В.И. Экологическая политика и механизмы ее реализации на региональном уровне. Одесса. Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 1999.

7. Концепція державної регіональної політики, затверджена Указом Президента України від 25 травня 2001 року № 341/2001

.. 8. Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів, затвердженого наказом МНС України від 18.12.2000 N 338.

9. Положення про моніторинг потенційно небезпечних об'єктів, затвердженого наказом МНС України від 06.11.2003 N 425

10. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 15.

11. Положення про Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 N 1288.

12.29.www.library-odeku.16mb.com.